

Романюк Марта Ярославівна,
студентка першого року навчання
магістерської програми
за спеціальністю «Право»
Національного університету
«Киево-Могилянська академія»

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИФРОВОМУ КОНТЕНТІ: ПИТАННЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Анотація. З кожним роком технологічний прогрес і епоха цифровізації створюють нові виклики для захисту прав та інтересів осіб. У пов'язаних із ними сферах український законодавець створює нову практику, як, наприклад, у законах «Про цифровий контент та цифрові послуги», «Про віртуальні активи», «Про хмарні послуги», «Про електронну комерцію», а також вносить корективи відповідно до вимог часу до законів «Про захист прав споживачів» та «Про авторське право і суміжні права». Як видається, наступним на черзі є врегулювання штучного інтелекту: як у контексті встановлення його правового режиму, так і імплементації законодавства Європейського Союзу. У цьому дослідженні ми виявимо наявну проблематику в суспільних відносинах, пов'язаних зі штучним інтелектом, проаналізуємо чинну законодавчу практику Європейського Союзу та дослідимо стан розроблення нормативних актів в Україні.

Використання штучного інтелекту поширене майже в усіх сферах суспільних відносин. Однак, як відомо, найчастіше люди взаємодіють саме з цифровим контентом. Залучення штучного інтелекту до його створення вже призвело до кількох проблем: щодо етичності його застосування у творчій сфері, відсутності механізмів захисту

прав, обмежень використання матеріалів для навчання нейромережі та ін. Міністр цифрової трансформації України М. Федоров зазначає, що штучний інтелект активно використовують для створення контенту в «промислових» масштабах, включно зі сферою медіа. Проте стандарти взаємодії з нейромережами наразі не є повністю визначеними¹. Отже, штучний інтелект активно використовують українські користувачі та винахідники, проте жодних правил та обмежень немає. Зазначене зумовлює актуальність цієї теми й дає змогу сфокусуватись на питанні регламентації використання штучного інтелекту в цифровому контенті.

Для початку слід з'ясувати, де саме найчастіше цифровий контент використовують у поєднанні зі штучним інтелектом. Можна виділити такі найбільш поширені приклади цього поєднання:

- 1) створення музики, дублювання / озвучення фільмів (музичні файли й аудіофайли);
- 2) написання сценаріїв, накладання субтитрів, монтування або додавання спецефектів, у деяких випадках заміна акторів через методику Deepfake (відеофайли);
- 3) книжкова сфера: створення обкладинок та генерування тексту;
- 4) маркетинг: створення аналітики або так званих «передбачень» і підбірки персональних пропозицій;
- 5) діяльність ЗМІ та журналістів: генерування контенту (текст, фото тощо).

Окрім залучення штучного інтелекту компаніями для створення цифрового контенту для публіки, слід згадати і про приватне використання. Наразі в Україні немає обмежень щодо застосування нейромережі. По суті,

¹ Як відповідально використовувати штучний інтелект: розроблені рекомендації для медіа. 2024. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/yak-vidpovidalno-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt-rozrobleni-rekomendatsiyi-dlya-media/> (дата звернення: 10.02.2025).

юридична відповідальність настає лише в окремих випадках (розберемо на прикладах):

1. Особа використала штучний інтелект для генерування тексту в книжці, яку згодом було видано. Унаслідок неякісної нейромережі чи збою в її роботі результат є ідентичним з опублікованим романом (на якому навчали цей штучний інтелект). Його автор звернувся до суду з метою захисту своїх прав.
2. Журналіст поширив неправдиві чутки, згенеровані штучним інтелектом, що спричинили паніку серед населення або порушення громадського порядку.
3. Маркетингова компанія випустила на телебаченні рекламу з використанням зображення фізичної особи, згенерованої за допомогою методики Deepfake, без її письмової згоди.
4. Особа виготовляла фільми порнографічного характеру з використанням штучного інтелекту.

Перелік не є вичерпним.

116

Із цього можна зробити висновок, що юридична відповідальність за порушення норм права щодо діянь, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, наявна переважно у випадку порушення прав інших сторін у «дотичних» сферах. А норм щодо використання та позначення цифрового контенту, згенерованого штучним інтелектом, чи прямої юридичної відповідальності за це немає. По суті, наразі в більшості випадків неправильне використання призводить до фінансових чи репутаційних збитків. Хоча мало би призводити до настання юридичної відповідальності.

Як відомо, провідна законодавча практика у сфері регулювання штучного інтелекту належить Європейському Союзу. Перший у світі нормативний акт, який комплексно регулює діяльність штучного інтелекту, ухвалив Європарламент 13 березня 2024 р. Ідеться про Акт про штучний інтелект. Багато керівних принципів також міститься в Загальному регламенті про захист даних. Проте вони

стосуються більше системи ризиків, захисту даних користувачів, так званого навчання штучного інтелекту. Тобто формують загальні засади та визначають рамки функціонування нейромережі і не охоплюють проблематику з цифровим контентом.

Можна констатувати, що сфера медіа в контексті цифрового контенту є однією з тих, яка зазнає найбільш суттєвого впливу штучного інтелекту. На практиці є багато гучних судових справ проти «OpenAI» (компанії, яка надає доступ широкому загалу до штучного інтелекту). Соцмережами ширяться скарги художників-ілюстраторів щодо неетичності використання штучного інтелекту у створенні малюнків. Під час протестів Гільдії кіноакторів США однією з вимог було обмеження (а в деяких випадках і заборона) використання штучного інтелекту у створенні фільмів. І це мала частина серед наявних скандалів, що стосуються використання штучного інтелекту для створення цифрового контенту. Проте європейська та українська законодавча практика не торкаються цієї проблематики.

117

На рівні законодавства Європейського Союзу про штучний інтелект зі сферою цифрового контенту пов'язані Керівні принципи щодо відповідального використання штучного інтелекту в журналістиці. Д. Воюта виокремив основні їхні положення:

1. Рішення про застосування штучного інтелекту має бути не просто технологічним чи комерційним, а й відповідати місії медіа. У медіа має бути людина, яка чітко відповідає за впровадження та результати використання штучного інтелекту.

Ця практика поширена серед таких видань, як The Guardian і The New York Times. Ця норма сприяє формуванню редакційної відповідальності за використання штучного інтелекту.

2. Проведення оцінки ризиків. Новинні медіа повинні мати процедури для визначення та, де це можливо,

оцінювання і пом'якшення ризиків із урахуванням ризиків для прав третіх сторін (наприклад, захист персональних даних, авторське право тощо). Зокрема, потрібно перевіряти за тріступеневим тестом рівень ризику системи штучного інтелекту. У випадку «червоної позначки» краще не використовувати його.

3. Перевірка, чи розробник штучного інтелекту забезпечує відповідальне використання даних (як персональних, так і під час навчання системи нейромережі).

4. Для генеративного штучного інтелекту потрібен редакторський нагляд. Це допоможе уникнути неправильних або упереджених процесів роботи й результатів. Нагляд має виходити за рамки перевірки результатів і поширюватися на процеси, які створили ці результати.

Доволі часта практика серед систем штучного інтелекту – упереджене ставлення до певної категорії осіб. Ось чому всі результати повинна перевіряти людина та вносити свої корективи.

5. Маркування результатів роботи штучного інтелекту (останній пункт є одним із найважливіших на практиці)².

Слід наголосити, що значну роль у регулюванні використання штучного інтелекту для створення цифрового контенту відіграють самі медіа. На прикладі BBC і The Guardian вони створили свої керівні принципи та регламенти, що стосуються використання нейромережі їхніми працівниками.

Щодо української практики з цього питання, то в Законі України «Про цифровий контент та цифрові послуги» надано таке визначення цифрового контенту: дані, які створюються і надаються в цифровій формі. До цифрового контенту належать, зокрема, комп'ютерні програми, застосунки, відеофайли, аудіофайли, музичні файли, циф-

² Штучний інтелект та медіа: траєкторія руху. 2024. URL: <https://cedem.org.ua/library/shtuchnyi-intelekt-media-ruch/> (дата звернення: 11.11.2024).

рові ігри та електронні книги³. На думку авторки, формулювання цієї норми не є досконалим, оскільки постає запитання щодо вичерпності наявного переліку типів цифрового контенту.

Однак варто зазначити, що Міністерство цифрової трансформації України разом із профільними експертами розробило Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа. У документі йдеться як про загальні засади (які суголосні з європейською практикою), так і про новели, що більш ґрунтовно регламентують правомірне використання штучного інтелекту для створення цифрового контенту, зокрема щодо розмежування автентичного та згенерованого штучним інтелектом контентом.

Якщо матеріали містять контент, згенерований з використанням систем штучного інтелекту, медіа рекомендовано:

- визначати джерело оригінального контенту, здійснювати зворотний пошук зображень, щоб підтвердити їх походження та наявність / відсутність автоматизованого оброблення або генерування, а також перевіряти наявність повідомлень зі схожим змістом у перевірених джерелах (зокрема, офіційні джерела, фактчекінгові ресурси тощо);
- посилатися на нього або поширювати такий контент за дотримання принципу прозорості, маркуючи його відповідно, якщо контент згенерований без мети завдання шкоди певному легітимному інтересу;
- у разі поширення контенту, згенерованого третіми особами з використанням систем штучного інтелекту, дотримуватися вимог щодо захисту прав інтелектуальної власності таких осіб.

³ Про цифровий контент та цифрові послуги: Закон України №3321-IX від 10.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text> (дата звернення: 21.02.2025).

У випадках, коли медіа вдаються до генерування контенту за допомогою штучного інтелекту:

- утримуватися від використання або поширення новинного і новинно-аналітичного контенту, створеного штучним інтелектом, що імітує запис знімання реального світу чи реальних осіб; утримуватися від використання генеративного штучного інтелекту для додавання або вилучення будь-яких елементів автентичних фотографій, відео- та аудіоматеріалів, за винятком випадків, коли це необхідно для забезпечення прав людини, захисту прав третіх осіб або дотримання інших вимог законодавства;
- поширювати згенерований із використанням систем штучним інтелектом контент, дотримуючись принципу прозорості, маркуючи його відповідно.

Також у Рекомендаціях наголошено про способи такого маркування цифрового контенту: водяні знаки, написи чи інші позначення (як-от маркування «Матеріал згенеровано з використанням штучного інтелекту»). Важливим аспектом є наданий алгоритм вибору систем штучного інтелекту для роботи та оцінювання згенерованого ним цифрового контенту ⁴.

Отже, Україна робить перші кроки у регламентуванні правового режиму штучного інтелекту та встановленні меж його використання. Безумовно, наразі необхідне законодавче врегулювання, а не суто рекомендаційне. Хоча в контексті досліджуваної теми генерування цифрового контенту за допомогою нейромережі наша практика є провідною та потребує подальшого офіційного впровадження.

⁴ Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа. 2024. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%A8%D0%86_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0.docx.pdf (дата звернення: 22.02.2025).